

ΜΙΚΡΟΙ ΠΕΡΙΠΑΤΟΙ:

1.— ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ.

(ΣΤΗΝ ΑΓΑΘΗ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΗ).

[Εἶνε κάμποσος καιρὸς, ποῦ συμπληρώνοντας κάποιο βιβλίο μου, ἐγέμισα λίγες σελίδες του μὲ τίς παρακάτω σημειώσεις μου γιὰ τὴ μεταφραστικὴ προσπάθεια τῶν λυρικῶν κομματιῶν, ξένων καὶ ἀρχαίων, οἱ ὁποῖες ἔγιναν ὡς τὰ τώρα στὴ γλῶσσα μας.

Στὴν εἰδηση τοῦ θανάτου τοῦ Κερκυραίου λογίου Στυλιανοῦ Χρυσομάλλη, ποῦ διαβάξω ἀξαφνα σὲ φύλλο τῆς ἐφημερίδας «Ἐστία», σπεύδω νὰ τίς ἀποσπᾶσω καὶ νὰ τίς στείλω στ' ἀγαπημένα «Γράμματα» μὲ τὴν παράκληση νὰ τίς δημοσιεύσουν ὡς ἀφιέρωμα στὴ μνήμη του].

Ὅσο βλέπω τίς κακὸζηλες, τίς βιαστικές, τίς ἐπιπόλαιες μεταφράσεις ποῦ γίνονται σήμερα ἀπὸ μερικοὺς νέους μας τῶν ξένων λυρικῶν ποιημάτων, τόσο περισσότερο συλλογίζομαι τὸν Ἀργύρη Ἐφταλιώτη. Γιατὶ ὡς μεταφραστὴς ἐκεῖνος κάποιων λυρικῶν ποιημάτων καὶ εἰδικότερα τοῦ Κορυδαλλοῦ τοῦ Σέλλεϋ ἐδείχτηκε μαστρος. Ξεπέρασε τὸ μεταφραστὴ Βαλαωρίτη τῆς «Δίμνης» τοῦ Λαμαρτίνου, ὅχι ὁμως καὶ τὸ Γλαῦκο Πόντιο τοῦ «Βουτηχτὴ» τοῦ Σίλλερ.

Ἄν ἤθελε τώρα νὰ ἐξετάσει κανεὶς τί ἐπίδραση ἐξάσκησαν οἱ μεταφράσεις τοῦ Ἐφταλιώτη τῶν δύο ποιημάτων τοῦ Σέλλεϋ στὴ νέα μας ποίηση, θὰ χρειάζοταν ν' ἀπλωθεῖ κανεὶς σὲ ὁλόκληρη μελέτη.

Αὐτοὶ εἶνε οἱ γνωστότεροι ἴσως ἀπ' τοὺς παλιούς μας ὡς μεταφραστὲς λυρικῶν ρομαντικῶν τραγουδιῶν. Γιατὶ εἶνε καὶ ἄλλοι κλασικότεροι στὸ γούστο τους καὶ τὴν προτίμησή τους, καθὼς λ. χ. ὁ Σολωμὸς στὴ μετάφρασή του τῆς Ὠδῆς τοῦ Πετράρχη: *Chiare, fresche e dolci acque*, ποῦ θὰ εἶταν τελεία ἂν δὲν εἶχεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κάποιες γλωσσικὲς ἐλλείψεις, ποῦ ὁ ποιητὴς τῆς «Φαρμακωμένης» εἶχε τότε σὲ πολὺ βαθμό.

Ύστερα πιά ἦρθαν ὁ Χρυσομάλλης, ὁ Καλοσγούρος καὶ πιὸ ὕστερα ὁ Γρυπάρης καὶ πολλοὶ ἄλλοι ποῦ μπορεῖ νὰ λησμονῶ ἢ καὶ ν' ἀγνοῶ. Νά λ.χ. ποῦ θὰ λησμονοῦσα τὸν Παλαμᾶ ὅχι τόσο τῶν δύο του Πινδαρικῶν Ὑμνων, ὅσο τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ὑμνου» τοῦ Μιστράλ, ὅπου ξεχνᾶ γιὰ λίγο κάπως τὸ βαρβαρικὸν ἑαυτό του. Ὅσο γιὰ τὸ Μαλακάση τῶν «Στροφῶν» τοῦ Μορεᾶς τὸν ἔχω πάντα ὑπ' ὄψη μου. Ἄλλου σὲ εἰδικὸ ἄρθρο μου γιὰ τὴ Γαλλικὴ Στροφὴ κάνω εὐρύτερο λόγο. ⁽¹⁾

Ὁ Καλοσγούρος μὲ τοὺς «Τάφους» τοῦ Φώσκολου πέρνει τιμητικὴ θέση ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους. Τὸ μόνο του ἐλάττωμα εἶνε πῶς ἀκολούθησε βῆμα πρὸς βῆμα τὴν Κερκυραϊκὴ Σχολὴ τὴν κάπως ἀποπνυχτικὴ μὲ τὸν ὑπερδημοτικισμό της. Ὅμως στίχοι σὰν τοὺς παρακάτω θὰ εἶνε πάντα ὑπέρκαιοι:

Χαροποιά γιὰ τὸν αἰθέρα σου ἢ Σελήνῃ
μὲ φῶς σου ντύνει λαμπυρότατο τὰ πλάγια,
ὅλα γελούμενα ἀπ' τὸν τρύγο, καὶ οἱ κοιλάδες
ἀπὸ σπίτια παντοῦ σπαρμένες καὶ ἐλαιῶνες
θυμιάματα μύρι' ἀνθιῶν στέλνουν στὰ οὐράνια ⁽²⁾

Ὁ δεκατρισύλλαβός του γίνεται πιὸ ἀλαφροπάτητος ἀπὸ τὸν κάπως βαρὺ τοῦ Πολυλά, ὁ ὁποῖος μόλα ταῦτα τὸν ἐσυνδύασε καὶ τὸν ἐφεύρηκε καὶ ἀπ' αὐτὸν ἀπ' εὐθείας τὸν ἐπῆρε καὶ ὁ πιστὸς μαθητὴς τὸν Παλαμᾶς, χωρὶς νὰ τὸν χειροτερέψει βέβαια, μὰ χωρὶς καὶ νὰ τὸν καλλιτερέψει χωρὶς δηλαδὴ νὰ τοῦ δώσει κάποιο σάλεσμα στὴν ἀκίνησία του, ποῦ θὰ τοῦ εἶταν ἀπαραίτητο.

✱

Ἄς μιλήσουμε τώρα γιὰ τὸ Γρυπάρη, ὁ ὁποῖος ὅ,τι καὶ ἂν ἐκαταπιάστηκε νὰ φτιάσει τὸ ἔφτιασε πάντα μὲ τὴν εὐσυνειδησία ποῦ τὸν χαρακτηρίζει, γιατί εἶνε ποιητὴς ποῦ ἂν

⁽¹⁾ Θὰ εἶταν ἴσως περιαιτιολογία μου ἂν ἔλεγα πῶς ἡ μετάφρασή μου τοῦ «Ἐνδυμῖωνα» τοῦ Κίτς ἀξίζει νὰ προσεχθεῖ; Δυστυχῶς ἐκεῖ ποῦ ἐδημοσιεύτηκεν εἶνε σὰ χαμένη καὶ ἔπρεπε νὰ τὴν ξαναδημοσιεύω στὰ «Γράμματα» ἢ στὴ «Νέα Ζωή» κάπως ρεπουσαρισμένη.

⁽²⁾ Οἱ Τάφοι. Στίχ. 167-172.

ἐρχόταν λίγο ἀργότερα θὰ εἶταν ἐξάπαντος ἀτυικός. Ἐπὶ τὴν σὲ τί περιβάλλον ἔζησε! Εἶνε θαῦμα πῶς κατώρθωσε νὰ διατηρήσει τὴν ἀνεξαρτησία του αὐτὴν, ποῦ τὸ μέλλον θὰ τὴν σημειώνει πάντα μὲ ἀγάπην. Μὰ ἐδῶ ὁ λόγος πρὸ πολὺ γιὰ τὴ μετάφρασί του τοῦ «Ὑμνου στὴ Δήμητρα» τοῦ Καλλιμάχου. Διαβάστε μαζί μου τὸ ἐξαίσιον τέλος του:

..... Καὶ σεῖς παρθένες ψάλετε καὶ σεῖς μητέρες πῆτε·
 «Χαίρε πλουσία Δήμητρα πολύτερον τρεῖς χαίρε!
 Κι' ἔτσι ὅπως τέσσερα ἄλογα τὸ κύνιστρον τῆς φέρουν
 κατὰλευκα, ἔτσι καὶ ἡ τρανὴ Θεὰ σὲ μᾶς νὰ φέρει
 λευκὴν τὴν ἀνοιξή, λευκὸ τὸ θέρος καὶ χειμῶνα
 νὰ φέρει τὸ φθινόπωρον καὶ φρέος καὶ τοῦ χρόνου.
 Κι ὅπως ἐμεῖς ξυπόλυτες καὶ ἀσκεπες περπατοῦμε
 πάντα γερὰ τὰ πόδια μας καὶ οἱ κεφαλές μας νάνε.
 Κι ὅπως χρυσὸν στὰ κύνιστρα οἱ κληνφόρες φέρουν
 τέτοιο καὶ μεῖς ἀμέτρητο χρυσάφι ν' ἀποχτοῦμε.
 Ἄς ἐρχοῦνται ὡς τῆς πόλεως τὸ Πρυτανεῖον ὅσες
 στήν τελετὴ ἀκατήχητες καὶ ὡς τῇ Θεᾷ ἃς ἔλθουν
 κάτω ἅπ' τὰ ἐξήντα ὅσες μετροῦν καὶ ὅσες βαριεὲς γρηοῦλες
 ὅσο μποροῦν καὶ ὅσο βαστοῦν τὰ γόνα τους καὶ ἡ πότνια
 θὰ δώσει τόσα καὶ σ' αὐτὰς σὰ νὰ ἦρθαν καὶ ὡς τὸ τέλος.
 Χαίρε Θεὰ καὶ στέριονε τὴν πόλιν αὐτὴ μὲ ὁμόνοια
 καὶ μ' εὐτυχία· φέρνε τῆς ὅλα τοῦ ἀγροῦ τὰ δῶρα,
 τρέφε τὰ βώδια καὶ τ' ἄρνια, τρέφε τὰ πλούσια θέρη
 καὶ δίνε εἰρήνην, ὅπου ἔσπερνε κτεῖνος καὶ νὰ θερίζει.
 Ἐλέησε μεγαλόχαρη Θεὰ καὶ τρισμεγάλη. (1)

✱

Ὁ Χρυσομάλλης ἄνθρωπος Κερκυραῖος εἶταν πρὸ προχωρημένος στὸ γλωσσικὸ γούστο του ἀπὸ τὴ σχολὴν του. Μιλῶ βέβαια γιὰ τὴ λίγη μεταφραστικὴ του ἐργασία, γιὰτὶ ὡς πρωτότυπος ποιητὴς, ἅπ' ὅ,τι ξέρω τουλάχιστον, δὲ μᾶς ἔδειξε παρὰ κάποιους ἀσήμαντους στίχους.

Δυστυχῶς ἀπὸ τὶς μεταφράσεις του δὲν ἔχω ὑπ' ὄψην μου ἄλλες ἀπὸ τὶς δυὸ ἐκείνες, ποῦ ἐδημοσίεψε τὸ εὐσυνειδητὸ περιοδικὸν «Τέχνη». Νὰ ἔχει ἄρα γε καὶ ἄλλες; νὰ εἶνε καλὲς ὅπως αὐτὲς; Τὸ ἀγνοῶ.

Τώρα μονάχα συλλογίζομαι πόσο βιασμένα πρέπει νὰ εἶχε γίνει τότε ἡ «Ἀνθολογία» τοῦ Ταγκοπούλου ἀφοῦ δὲν εὐρέθησαν λίγες σελίδες τῆς νὰ συμπεριλάβουν ὅλ' αὐτὰ τὰ κλασικὰ κομμάτια ποῦ ἀναφέρω στὸ σημερινὸ σημειώμα μου. Εὐρέθησαν ὅμως ἄφθονες σελίδες τῆς νὰ συμπεριλάβουν μον τὴν α μεταφράσματα, ὅπως ἐκείνη τὴν ἀπαίσια «Νεκροψία» τῆς Ἄντα Νέγρη. Μὰ σ' αὐτὸ δὲν φταίει ὁ κ. Ταγκόπουλος, μὰ ὁ ποιητὴς ἐκεῖνος ποῦ κάτου ἀπὸ τὴν ἔμμεσην ἐπιρροήν του εἶχε γίνει ἡ Ἀνθολογία. Λίγο τὸν ἐγνίαξεν ἡ κλασικὴ ποίησις καὶ αὐτὸ πιά μᾶς τὸ ἀπόδειξε μὲ τὸ παραπάνω μὲ ὅλην τὴν στάση του καὶ μὲ ὅλην τὴν ἐργασίαν του. Γούστα!

Ὡστόσο ἃς ξανάρθωμε στὸν καλὸν μας Χρυσομάλλον. Προτιμῶ νὰ δώσω ἀμέσως τὶς δυὸ του μεταφράσεις ἐδῶ, μὲ τὴν ἐλπίδα πάντα πῶς ὅσο πρὸ πολλὰ παραδείγματα τῆς καθαρῆς ποίησης ποῦ ἔγινε στὴ γλῶσσα μας, συγκεντρώσω στίς σελίδες αὐτὰς, τόσο πρὸ πολὺ θὰ εὐκολευτῇ τὸ ξεχωρισμὸς τῆς ἀπὸ τῆς βάρβαρης. Ὅμως, ἀλλοίμονο! Ἐχοῦμε τόσο λίγα τέτοια παραδείγματα ποῦ πρέπει κανεὶς νὰ κάνει ὁλόκληρες ἀνασκαφὰς γιὰ νὰ τὰ ξετροπώσει.

ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ (2)

(Ἀπὸ τὸν «Κέρθωνα» τοῦ Ὁσσιάνου. Μίμησις)

Ἄστρο χρυσὸ! ποῦθε λοιπὸν λαβαίνεις τὰς ἀχτῖνες;
 Ἀπὸ ποῖα ἀστεῖρευτὴ πηγὴ τραβάς τὸ πλῆθος φῶς σου;
 Μόλις φανεῖς στὸν οὐρανὸν, τ' ἀστέρια φεύγουν ὅλα,
 καὶ τὸ φεγγάρι ντροπαλὸ βυθίζεται στὸ κύμα
 χλωμὸ - χλωμὸ· σὺ μοναχὰ κινεῖσαι στὸν αἰθέρα.
 Καὶ ποῖος μπορεῖ στὸ δρόμον σου, ποῖος νὰ σ' ἀκολουθήσει,

(1) Τέχνη. Σελ. 218.

(2) Τέχνη. Σελ. 238.

ἄστρο λαμπρό; — Ἀπὸ τὰ βουνὰ τὰ δένδρα σκοῦνται, πέφτουν
καὶ τὰ βουνὰ μὲ τὸν καιρὸ πάλε καὶ αὐτὰ σωριάζουν.

Πότε ἀνεβαίνει ἡ θάλασσα καὶ πότε κατεβαίνει
καὶ ἄφαντο τέλεια γίνεται στὴ χάση τὸ φεγγάρι.
Σὺ μόνος, Ἥλιε, πάντοτε, πάντοτ' ἐκεῖνος εἶσαι
καὶ χαίρεσαι περήφανος στὸ αἰώνιο σου ταξίδι.

Ὅταν ψηλάθε τρομερὴ πλακόνει ἀνεμοζάλη,
ὅταν μουγκρίζει ἐδῶ ἡ βροντὴ καὶ ἡ ἀστραπὴ πετάει,
λαμπρὸς σὺ ξαναφαίνεσαι στὰ σύννεφα τὰ σκόρπια
καὶ περγελᾷς τὸν κεραυνὸ καὶ τὴν ἀνεμοζάλη.

Ἀλλὰ γιὰ μένα οἱ ἀχτίνες σου νεκρὲς ἀχτίνες εἶνε.
Δὲ βλέπει πλιά τὴ λάμψη τους ὁ γέρος Ὀσσιάνος,
ἢ τὴ χρυσὴν ἀνατολὴ τὸ φῶς σου ἂν πλημμυρίζει,
ἢ καὶ ἂν μὲς στὸ βασίλειμα στὴ δύση τρεμουλιάζει.

Ὅμως, ποῖός ξερεῖ, ἴσως καὶ ἐσὺ σ' αὐτὸν τὸν κόσμον εἶσαι
ὅπως καὶ ἐγὼ περαστικός καὶ θὰ τελειώσουν ἴσως
μιὰ μέρα οἱ μέρες σου οἱ λαμπρές — σβυσμένος θὰ κοιμῶσαι
τότε σὲ μαῦρα σύννεφα καὶ δὲ θὰ ξανακούσεις

πλιά τῆς Αὐγῆς σου τὴ φωνὴ τοῦ μάταια θὰ σὲ κράζει.
Χαίρου λοιπὸν τὴ νιότη σου, τὴν ὁμορφιά σου χαίρου.

Πικρὰ εἶνε τὰ γεράματα καὶ μοιάζουν τὲς ἀχτίνες
χλωμές, ψυχρὲς τοῦ φεγγαριοῦ, τότε ποῦ θαμποφέγγουν
ἀνάμεσα στὰ σύννεφα καὶ καταχνιά σκεπάζει

τὸ ριζοβούμι, ὅταν βοριάς ἀδιάκοπα φυσᾷει
τὴν παγωμένην του πνοὴ καὶ τρέμει στὴν πεδιάδα
καταμεσίς τοῦ δρόμου τοῦ διαβάτης ἀργοπόρος.

Νὰ τὶ εἶδους ἐργασίες θάπρεπε νὰ προσέχουν πῶς πολὺ οἱ νέοι καὶ ὅχι τὰ ὦ, ὦ, ὦ, ὦ, ὦ, ὦ!...
τῶν ψευτοδιονυσιακῶν ὀργιαστῶν. Γιατί ἂν εἶταν ἐπὶ τέλους ἀληθινὸς ὁ διονυσιασμός τους
ὡς πηγαινέ τοις διάβολοι.

Ἄς διαβάσουμε καὶ τὸ ἄλλο τοῦ Χρυσομάλλη ποῦ εἶνε ἴσως ἀκόμα πῶς καλλιτέρο:

ΟΡΑΤΙΟΥ ΩΔΗ ΣΤΟ ΓΡΟΣΦΟ (1)

Σκόλη ζητάει ἀπ' τοὺς Θεοὺς ὁ ναύτης ποῦ ἄγρια δέρνει
τοῦ Αἰγαίου τὸ κῆμα τὸ πικρόν, ὅταν καὶ τὴ Σελήνῃ
σκεπάζουν μαῦρα σύννεφα καὶ ὁ οὐρανὸς δὲ στέρνει
καμμιὰν ἀχτίδα ἀστροφεγγιάς τὸ πλοῖο του νὰ διενθύνει.

Σκόλη καὶ οἱ Θρᾶκες πεθυμοῦν, στὸν πόλεμον λιοντάρια
καὶ οἱ Μῆδοι πόχουν τάρματα στολίδι καὶ καμάρι
ἀλλὰ πορφύρα, μάλαμα καὶ οὔτε μαργαριτάρια
νὰ προξενέψουν δὲ μποροῦν, Γρόσφε, μιὰ τέτοια χάρη.

Καὶ οὔτε μεγάλοι θησαυροί, τῆς εὐτυχίας ἐλπίδες,
διώχνουν τίς ἐγνοίες τὲς πικρές, κι οὔτε οἱ τιμὲς ἀκόμα
μποροῦνε νὰ σκορπίσουν τὲς θλιβερὲς φροντίδες,
ποῦ γύρω φτεγουγιάζουνε στὸ χρυσομένο δῶμα.

Καλὰ πορεύεται ὁ φτωχός, ὅταν εὐχαριστιέται
στὴν πατρικὴ κληρονομία, στὸ φτωχικὸ του δεῖπνο,
καὶ πόθος φιλοχρηματοῦ, ὅταν ἀποκοιμιέται,
δὲν τοῦ ταράζει ξαφνικὰ τὸν ἥσυχον τὸ ὕπνο.

Γιατί στὴ λιγὴν ἡμέρῃ ζωὴ πολλὰ ζητᾷ;
Γιατί σὲ χῶρες τρέχουμε ποῦ ἄλλος ἥλιος θερμαίνει;
Μήπως τὸν ἴδιον μας ἑαυτὸ ξεφεύγουμε ὅταν πάμε
μακριὰ ἀπὸ τὴν πατρίδα μας σὲ μιὰ πατρίδα ξένη;

Ἄγρυπνη ἡ ἐγνοία πάντοτε μαζί μας ἀνεβαίνει
μὲς τὰ καρδιά τὰ ψηλά, παντοῦ μᾶς κυνηγᾷ
τοῦ ξαρκαδιοῦ γοργότερη, γοργότερα προβαίνει
τοῦ ἀνέμου ποῦ τὰ σύννεφα μὲ μιὰ πνοὴ σκορπίζει.

(1) Τέχνη. Σελ. 4.

Σάν εἴμαστε καλόκαρδοι παρέχει ἄς μὴν κοιτᾶμε,
 κι ἄς διώχνουμε τὴ λύπη μας μὲ τὸ γλυκὸ τὸ γέλιο.
 Τίποτε δὲ θενᾶβρουμε σ' ὅλο τὸν κόσμο ἂν πῆμε
 νᾶνε ἀπὸ κάθε τοῦ μεριῦ, Γρόσφε, καλὸ καὶ τέλειο.

Τὸν Ἀχιλλεὺς τὸν ξακουστὸν ὁ Θάνατος ἀρπάζει
 μὲς τὸν ἀνθὸ τῆς νιότης τοῦ κι ὁμοῦς ἡ τύχη ἀφίνει
 αἰώνια ὁ Τιθωνὸς νὰ ζεῖ κι αἰώνια νὰ γεράζει
 κι ἴσως σ' ἐμὲ δὲν ἀρνηθεῖ ὅ,τι σ' ἐσὲ δὲ δίνει.

Ἔχεις κοπάδια ἀμέτρητα ποῦ γύρω σου βελάζουν
 στοὺς κάμπους τοὺς Σικελικοὺς· γιὰ σένα χλιμιντρίζουν
 γοργόποδα ἄλογα λαμπρά, ποῦ ὅλοι σοῦ τὰ θαυμάζουν
 καὶ πλούσια ροῦχα πορφυρεὰ τῆς Τύρου σὲ στολίζουν.

Σ' ἐμένα ἡ Τύχη δίκαιη βίως λίγο μοῦ ἔχει δώσει.
 Ὅμως μοῦ χάρισε πνοὴ ὀλιγοστή ἀλλὰ θεία
 τῆς ποιήσης, ποῦ ἐδόξασε τοὺς Ἕλληνες, καὶ γνώση
 ποῦ ξέρει καὶ περιφρονεῖ τοῦ κόσμου τὴν κακία.

Θὰ εἶταν εὐχῆς ἔργο ἂν ἓνας ἐκδότης εὐσυνείδητος ἐζητοῦσε ἀπὸ τὸ Κερκυραῖο λόγιο
 (1) κι ἄλλες τοῦ τέτοιες μεταφράσεις, ἂν ἔχει, καὶ τὶς ἔνωνε σὲ μιὰ μικρὴ συλλογὴ. Τὸ καλὸ
 ποῦ θᾶκανε καὶ στοὺς ποιητὲς μας καὶ στοὺς κριτικούς μας προπάντων—ἐχομε καὶ κριτι-
 κούς;—θὰ εἶταν μέγιστο· ἀπεριόριστο.

Οἱ νεώτεροι δὲ ξέραμε γιὰ πολὺν καιρὸ τί πρέπει νὰ μεταφράσουμε. Μᾶς ἐκοπᾶνίζαν
 τόσα βάρβαρα ὀνόματα ἀπὸ τὸ πρωτὶ ὡς τὸ βράδυ, ὥστε ποῖος λιγότερο, ποῖος περισσότερο,
 γυρίζαμε θαμπωμένοι, ἐκστατικοὶ σὲ ποιητὲς τῆς Δύσης ποῦ σαρώνονται ὁλοένα ἀπὸ τὸν καιρὸ.

Ἔχω μπροστά μου κάποια τραγοῦδια τοῦ Χάινε μεταφρασμένα ἀπὸ τὸ μακαρίτη
 Πέτρο Ραῖση. Εὐτυχῶς στὶς τελευταῖες σελίδες τῆς συλλογῆς ἐχώρεσαν καὶ κάποια ἄλλα
 μεταφράσματα. Λέω εὐτυχῶς γιὰ τὸ Χάινε, κατὰ τὴν ταπεινὴ μου γνώμη, παραμεταφράστηκε
 στὴ γλῶσσα μας καί... ὅχι ὁ καλλίτερος.

Ἄπ' αὐτὰ λοιπὸν τὰ στερνά ξεχωρίζω τὸν «Ἐρωτα καὶ Θάνατο» τοῦ Λεοπάρδη καὶ
 πῶς πολὺ ἀκόμα τὴν «Ἐπωδὴ ΧΙ» τοῦ ἀθάνατου Ὅρατίου μου, ποῦ δίνω ὁλόκληρη, γιὰ νὰ
 τὴ σώσω ἀπ' τὴν ἀφάνεια ποῦ βρίσκεται. Τόσο ἡ μετάφρασή της μοῦ φαίνεται ἀξιεπαίνη.

ΟΡΑΤΙΟΥ ΕΠΩΔΗ ΧΙ (2)

Ἐξω ὁ καιρὸς ἀγρίεψε· πέφτει βροχὴ καὶ χιόνι.
 Ἀντιλαοῦν ἅπ' τὸ βοριά οἱ θάλασσοι, τὰ δάση.
 Ἀδέρφια μου, ἄς σκοτώσουμε τὴν ὥρα ἐδῶ στὸ σπίτι
 κι ἀφοῦ τὰ πόδια μας βαστεῦν κι ἡ νιότη μας ἀνθίζει
 τὸ γέρο πόνος ἄς διώξουμε μὲ τὴ θλιμένη του ὄψη.
 Ἄς φέρει κάποιος τὸ γλυκὸ κρασί ἀπὸ τὸ κελάρι,
 ποῦ ὅταν ἐγὼ ἐγεννήθηκα βγήκε ἅπ' τὸ πατητήρι
 κι ἄς μὴ μιλοῦμε. Τίποτε δὲ θέλω πιά ν' ἀκούσω.
 Ἴσως τὰ σιάξει ἓνας θεὸς τὰ πράγματα τῆς Ρώμης.
 Τώρα οἱ καρδιές μας λαχταροῦν τὴν ἀρμονίαν τῆς λύρας,
 τώρα ζητοῦν τὴ μυρουδιά τοῦ νάρδου τῆς Περσίας
 ν' ἀλαφρωθοῦν οἱ δύστυχες ἀπ' τὸ βαρὺ τὸν πόνος.
 Ἄς ποῦμε ὅτι εἶπε ὁ Κένταυρος στὸν Ἀχιλλεὺς μιὰ μέρα:
 ὦ παλληγκάρη ἀνίκητο ποῦ ἔχεις Θεὰ μητέρα!
 ἡ γῆ τῆς Τροίας σὲ προσκαλεῖ, ἡ γῆ ποῦ τὴν ποτίζει
 ὁ σιγανὸς ὁ Σκάμαντρος κι ὁ ὀρμητικὸς Σιμόεις.
 Μὰ οἱ Μοῖρες στὴν πατρίδα σου δὲ θέλαν νὰ γυρίσεις,
 κι ἡ μάνα σου δὲ θὰ σὲ πάει στὸ πατρικὸ παλάτι.
 Πῖνε λοιπὸν ἐκεῖ κρασί καὶ μέθα ἀπὸ τραγοῦδι,
 εἶνε ἡ γλυκιά παρηγοριά τῆς λύπης ποῦ ἀσκημίζει.

(1) Ὅπως εἶπα παραπάνω, τὸ σημεῖωμα ἐτοῦτο ἐγράφηκε πολὺ πρὶν μᾶθω τὸ θάνατο
 τοῦ συμπαθοῦς λογίου.

(2) Π. Ι. Ραῖση: Τραγοῦδια τοῦ Χάινε. Σελ. 42.

2.— ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

Ἀπὸ τὰ καλλίτερα πεζὰ κομμάτια τοῦ παραχθῆκανε στὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια, εἶνε, μοῦ φαίνεται, καὶ τὰ τέσσερα διηγήματα τοῦ Δημοσθένη Βουτυρά, τοῦ ἀκολουθοῦν τὸ Λαγκᾶ (') του στὴν ἐπιμελημένη ἐκδοσὴ τῶν ἀγαπημένων «Γραμμάτων». Οἱ τίτλοι τοὺς : Τὸ μῖσος τοῦ Καμένα, Παραρλόμα, ὁ γέρο-Μούγας, τὸ Ἐρημόσπιτο.

Καὶ τὰ τέσσερα σκορπίζουνε τὴν ἀνατριχίλα μιάς τέχνης πρωτότυπης καὶ δυνατῆς, ποῦ δὲν τὴ βρίσκει κανεὶς παρὰ σὲ διηγήματα διηγηματογράφων μιάς παγκόσμιας φήμης. Στὰ κομμάτια του αὐτὰ ὁ Βουτυρᾶς περιορίζει στὸ μίνιμουμ τὰ ἐλαττώματα τοῦ τὸν χαρακτηρίζουν (λίγοι συγγραφεῖς εἶνε χωρὶς ἐλαττώματα) καὶ ξεδιπλώνει στὸ ζενίθ, ὅλα του τὰ προτερήματα, ποῦ τὰ ἔχει ὅταν προσέχει, ἄφθονα. Ἐνα ἂν τὰ ἐλαττώματά του τὸ σημειώων ἐδῶ γιὰ νὰ μὴν τὸ ξεχάσω πιὸ ὕστερα. Εἶνε ἡ ἀκαταστασία του. Ναι, εἶνε ἀκατάστατος. Κι αὐτὸ φαίνεται ἂν τὶς λέξεις του καὶ τὶς φράσεις του ποῦ τὶς ἀφίνει ὅπως ἔρχονται σὰν αὐτοσχέδιες καὶ δὲν πέρνει τὸν κόπο νὰ τὶς ξανακοιτάξει λιγάκι. Ἐχει ἀντιπάθεια μὲ τὴν τάξη καὶ τὴν παραμελεῖ πάντα μὲ προθυμία σὰ νὰ τὴ θεωρεῖ ἐμπόδιο στὴν πέννα του νὰ προφτάσει γλίσσῳ νὰ γεμίσει τὶς κόλλες ποῦ ἔχει μπροστά του.

Μὰ αὐτὸ ἴσα-ἴσα ποῦ σ' ἓνα λόγιο μὲ ὅλη τὴ σημασία τῆς λέξης μπορεῖ νὰ γίνῃ ἡ καταστροφὴ του, στὸ Βουτυρᾶ γίνεται γνώρισμα σχεδὸν συμπαθητικόν. Γιατὶ ὁ Βουτυρᾶς δὲν εἶνε καθόλου λόγιος καὶ ἀμφιβάλλω ἂν ἀνοίγει ποτέ του βιβλίον νὰ ρίξει στὰ φύλλα του μιὰ ματιά. Εἶνε σὰν αὐτοδίδαχτος, ὅπως ὁ Γκόρκυ καὶ ἂν προσέξει κανεὶς τὸ λεξιλόγιον ποῦ μεταχειρίζεται, θὰ βρεῖ ἴσως πῶς ἓνα μέρος του εἶνε ἐκεῖνο τῶν ρωμαντικῶν μυθιστορημάτων ποῦ διαβάσαν οἱ μαθητὲς ἄλλοτε καὶ ἴσως διαβάσουν σήμερα, λιγάκι ἀλλαγμένο καὶ πλησιασμένο πρὸς τὴν ἀπλὴ γλῶσσα καὶ τὸ ἄλλο του, τὸ τρεχούμενον λεξιλόγιον τῆς καθημερινῆς μας χρήσης. Αὐτὸ ὅμως δὲν τὸν ἐμποδίζει νὰ εἶνε πολλὰς φορὰς γόης. Προπάντων ὅταν ἡ τέχνη του κατορθώνει καὶ δίνει, μὲ τὸ μυστικὸν τρόπο ποῦ ξέρει μόνον αὐτὸς καὶ τόσο νόμιμα τὴ φανταστικὴ καὶ ὑπερφυσικὴ ἄποψη τῆς ζωῆς μὲ τὴν πιὸ ὡμὴ της, τὴν πιὸ ρεαλιστικὴ. Δὲν μπορῶ ν' ἀποφύγω τὸν πειρασμὸν νὰ δώσω ἔτσι στὴν τύχην μερικὰς περιγραφὰς καὶ εἰκόνες ἀπὸ τὰ διηγήματα γιὰ τὰ ὁποῖα μίλησα πιὸ ἑπάνω, ποῦ ὅταν ὁ συγγραφεὺς τοῦ Λαγκᾶ εἶνε στὰ κέφια του μᾶς τὶς χαρίζει ἀμίμητες.

«Κάποτε τοῦ Φάρμα (ἀρχίζει στὸ Παραρλόμα του) τοῦ ρχόντανε καὶ ἀνανησίεις. » Καὶ θυμόταν ὅτι εἶχε πατέρα, ποῦ φοροῦσε φέσι καὶ κόκκινο ζωνάρι, καὶ μάναν τῆς ὁποίας » εἶχε ξεχάσει καὶ αὐτῆς τὴ μορφήν καὶ ποῦ φοροῦσε τσεμπέρι. Ἄλλο τίποτε. Ὅλα τ' ἄλλα » τὰ εἶχε φάει τὸ γούρισμα τῆς ρόδας, καὶ ἔπειτα τὸ κρασί, ποῦ ἔπινε γιὰ ξεκούρασμα. Ἄλλὰ » τί ἤθελε νὰ τὰ θυμᾶται ; »

Πινελιά μαέστρου ποῦ δίνει καὶ ὅλας ἓνα χαρακτῆρα. Ἐναν ἄνθρωπον μὲ ραγισμένη καρδιά, ποῦ δὲν κρατᾷ πιὰ κανένα νερὸ τῆς ζωῆς γιατί χύνεται ἂν τὴ ραίσματα. Μὰ σὲ μιὰ γωνιά της μένει κάποιον κατακάθι θολόν, εἶνε τὸ μικρὸν νερὸ τῆς φαρμακίλλας.

Παρακάτω ὁ ἀγέλαστος καὶ ὁ ἀμίλητος αὐτὸς ἦρως τοῦ Βουτυρά—ἔτσι εἶνε οἱ καλλίτεροί του ἦρωες—ἐργάτης σ' ἓνα ἐργοστάσιον, τοῦρχειται ν' ἀνβεβῇ ἀπὸ μιὰ ψωριασμένη ἐλιά, τὴ νύχτα, νὰ μπεῖ στὸ ἐργοστάσιον καὶ νὰ γράψῃ στὸν τοῖχον μὲ κάρβουνον μιὰ λέξη φανταστικὴ ποῦ νόμιζε, πῶς εἶνε τρομερὴ στὸ ἀκατάληπτό της : παραρλόμα! ἔτσι ἀπὸ μῖσος, ἀπὸ ἐκδίκηση στοὺς συντρόφους του καὶ προπάντων στὸν καταστηματοῦρα.

Κι ἡ ἐντύπωση ποῦ προξενεῖ σὲ ὅλους ὅταν τὴ βλέπουν ἐκεῖ γραμμένη εἶνε καθὼς τὴν ὑπελόγησε : τρομερὴ !

Τὴ δευτέρην φορὰ τὴν ξανάγραψε πιά μὲ χρῶμα κόκκινον καὶ τὴν τρίτην μὲ ὅλη τὴ βάρδια ποῦ εἶχε βάλει ὁ καταστηματοῦρας νὰ φυλάει γιὰ νὰ πιάσει τὸν ἄνοστο χωραταντζή, ὁ Φάρμας βρῆκε εὐκαιρίαν μιὰ στιγμὴ καὶ τὴν ξανάγραψε : Παραρλόμα!

(*) Δημοσθένη Βουτυρά, ὁ Λαγκᾶς καὶ ἄλλα διηγήματα. Ἐκδοσὴ «Γραμμάτων», 1915.

Κι όταν καταστηματάρχης και έργατες μένουν εκεί μ' άνοιχτά στόματα, κάτωχροι, γεμάτοι άνεξίγητο δέος, κοιτάζοντας τη διαβολική, την ακατάληπτη αυτή λέξη,

«Ὁ Φάρμας φάνηκε ἀπὸ ψηλά νὰ κοιτάζει· ἔπειτα τραβήχθηκε γλίσγωρα καὶ πῆγε κοντὰ » στὴ ρόδα, κι ἐκεῖ κρατῶντας τὸ χερουλί της, γέλασε, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια, ἕνα σιωπηλὸ γέλιο! »

Ὅλες οἱ φλυαρίες κάποιων σοσιαλιστικῶν διηγηματογράφων γιὰ νὰ μᾶς δώσουν τὸν πόνο, μὰ καὶ τὸ μῖσος τοῦ ἐργάτη πρὸς τὴ ζωὴ ποὺ τὸν ἀδίκησε, πρὸς τὸ κεφάλαιο ποὺ τὸν ἐστραπατσάρισε σβύνονται τώρα μπροστὰ στὶς τέσσερες - πέντε αὐτὲς σελίδες τοῦ Βουτυρά.

Κι ἂς μὴ μοῦ πεῖ κανεὶς πὼς εἶνε τὸ διήγημα αὐτὸ φανταστικόν. Θυμᾶμαι τώρα μιὰ γρη῏ ὑπηρετρία ποὺ εἴχαμε, κάθε φορὰ ποὺ ἡ μητέρα μου τῆς ἔκανε καμμιὰ αὐστηρὴ παρατήρηση κι ἐθύμωνε, ἄρπαζε τὴ μαῦρη μογιὰ τῶν παπουτσιῶν, ἐβουτοῦσε μέσα ἕνα ξύλο κι ἐχάραζε μ' αὐτὸ στὸν τοῖχο τῆς κουζίνας ἕνα σταυρό. Ἐκεῖνη εἶταν ἀναλφάβητη. Ἄν εἴξερε λίγα κολυβογράμματα, ἴσως ἀντὶ γιὰ σταυρὸ νᾶγραφε κι ἐκεῖνη καμμιὰ παρόμοια φανταστικὴ, μ' ἀσύλληπτο νόημα λέξη, κι ἴσως τὴν ἴδια αὐτὴν, ποὺ ἔγραψεν ὁ Φάρμας τοῦ Βουτυρά: Παραρλίμα!

Ὁ γέρο-Μούγας, εἶνε ἕνας ἄλλος θλιβερός τύπος τῆς ζωῆς, τὸ ἴδιο μισάνθρωπος κι ἀκουβέντιαστος, ποὺ ἦρθε ἐκεῖ στὸ θαλασσοχώρι μὲ τὸ ἄλογό του τὸ τρελλὸ καὶ μ' ἕνα κοριτσάκι. Ὡς καὶ τὸν παπᾶ, ποὺ πῆγε γιὰ τὸν ἀγιασμό στὸ σπῖτι του, τοῦ ἔκλεισε τὴν πόρτα στὰ μοῦτρα του. Ὁ παπᾶς γιὰ νὰ τὸν ἐκδικηθεῖ ἔβγαλε πὼς εἶν' ἐβράτος καὶ πὼς τὸ κοριτσάκι ποὺ ἔχει μαζί του, τῶχει κάπου κλέψει, καὶ τὸ μοσκοταΐζει τώρα γιὰτὶ τὸ προορίζει γιὰ τὰ βελόνια. Οἱ χωριανοὶ ἀποφασίζουν καὶ κλέβουν τὸ κοριτσάκι. Ὁ γέρο-Μούγας πηγαίνει στοὺ παπᾶ καὶ τοῦ λέει:

«Παπᾶ, μοῦ πῆραν τὸ κοριτσάκι μου. Ἐπάνω-κάτω ξέρω πὼς ἐσύ μοῦ τὸ πῆρες ἢ » ξέρεις ποῖός τὸ πῆρε...

«Ὁ παπᾶς τὸν ἔσπρωξε καὶ τὸν ἔβγαλε ἔξω· ἀλλὰ πρὶν κλείσει τὴν πόρτα, ὁ γέρο-Μούγας, εἶχε πάρει τὸ τουφέκι του, ποὺ τὸ εἶχε ἀφήσει ἀπ' ἔξω, καὶ τοῦ τραβᾶ μιὰ τουφεκιά. Ἡ σφαῖρα βρῖσκει τὸν παπᾶ στὸ κεφάλι καὶ πᾶει ὁ παπᾶς...»

Ὁ γέρο-Μούγας βαρβαλίστηκε τὸ τρελλὸ ἄλογό του καὶ δρόμο. Οἱ χωριανοὶ ὁμως, καβάλλα κι αὐτοὶ τὸν πρόφτασαν καὶ τὸν κῆλωσαν ἐκεῖ κοντὰ πρὸς τὸ γκρεμό, καὶ σταμάτησαν. Αὐτὸς ὁμως δὲ σταμάτησε, μὰ ρίχτηκε στὴ θάλασσα καβάλλα στὸ τρελλὸ ἄλογό του.

Ὁ γέρο-Μούγας τοῦ Βουτυρά μοῦ θυμίζει τὸ «Μυστικὸ τοῦ μπάριμπα-Κορνίγ», στὰ «Γράμματα ἀπ' τὸ Μῦλο μου», τοῦ Ἀλφόνσου Ντοντέ, ποὺ εἶμαι βέβαιος πὼς ὁ Βουτυράς οὔτε τὸν τίτλο του θᾶχει ἀκούσει. Ἄλλωστε ὁ γέρο-Μούγας εἶνε καλλίτερος ἀπ' τὸ διήγημα ἐκεῖνο τοῦ συγγραφέα τῆς Ἀρλεζιάνας.

Τὸ Ἐρημόσπιτο κι αὐτὸ φρικιαστικὸ παραμῦθι, ἀνώτερο κι ἀπὸ τ' ἄλλα.

«Εἶχα φθάσει—λέει πρὸς αὐτό,—μὲ κακὴ διάθεση. Ὁ ὁδηγός μου καθὼς κρατοῦσε τὸ » μουλάρι του, τραγουδοῦσε ρινόφωνο ἕνα τραγούδι, ποὺ φαινότανε νὰ τοῦ δασκαλέψεν ὁ » ἀέρας ὁ θλιβερός κι ὁ κρότος ὁ μονότονος τοῦ κύματος. Ὅλο γιὰ ἐρημιὰς ἔλεγε.

« ΕΝΑ ΔΕΝΤΡΙ ΣΤΗΝ ΕΡΗΜΙΑ »

» Καὶ ὁ ἄνεμος στ' αὐτιά μου τραγουδοῦσε κι αὐτὸς τραγοῦδι ἐρημιᾶς· καὶ τὸ κύμα ποὺ ἀκούγτανε νὰ χτυπᾶ, ν' ἀπλώνεται, ἔλεγε, κι αὐτὸ, κατὶ ἔρημο, κατὶ σὰν παράπονο χιλιάδων » ψυχῶν χαμένων στὰ βᾶθη του. Καὶ ὅλος ὁ κόσμος σὰν νὰ εἶχε σβύσει πιά, νὰ εἶχαν χαθεῖ » οἱ ἄνθρωποι, ἡ ζωὴ, καὶ μόνος διαβάτης τοῦ κόσμου ἔρημος νὰ εἶμουν ἐγώ».

Τί σπαραχτικὴ ποίηση κλίνει αὐτὸ τὸ κομμάτι!

Στὸ Ἐρημόσπιτο αὐτὸ κατοικοῦσε ἄλλοτε ἡ χήρα τοῦ Καπετάν-Βόλγη μὲ τὰ δυὸ της ἀγόρια καὶ μιὰ κόρη, τὴ Μέλπω τὴ βασιλοπούλα αὐτὴ τῆς ὁμορφιάς.

Ἡ Μέλπω, ὅλοι τῷξεραν πιά καὶ τ' ἀγόρι ποῦ τὴν ἔλεγαν ἀδελφή τους,

« πῶς ὁ καπετάν-Βόλγης, τὴν εἶχε βρεῖ μικρὴ-μικρὴ μιὰ νύχτα σ' ἓνα πλοῖο, μεγάλο, » ἔρημο σκοτεινόν, μὲ σπασμένα κατέρτια, ποῦ παράδερνε στὸ κύμα».

Ἐνα καλοκαιριάτικο πρωτὶ ὁ Βάσος, ὁ δεύτερος γιὸς τοῦ καπετάν-Βόλγης ἀκολούθησε κρυφὰ τὴ Μέλπω, ποῦ πήγαινε πρὸς τὴν ἀμμουδιὰ καὶ ἐκρύφτηκε μέσα ἀπὸ δυὸ βράχια.

« Ἐνα γέλιο ἀκουσε ξαφνικά, ἓνα γέλιο ποῦ εἵτανε σάν πέσιμο νεροῦ ἀπὸ βρύση μαγι- » κή, σὰ γέλιο ἐρωτευμένης, μὲ ἄνθρωπο, νεράϊδας!... Αὐτὴ γελοῦσε, ἡ Μέλπω, μόνῃ της, » γελοῦσε σὰ θεὰ τῆς θάλασσας μὲ τὸ κύμα, ποῦ ἐρχότανε σάν ταπεινὸς προσκυνητὴς καὶ » ἀπλωνότανε στὰ πόδια της! »

Ποῖος δὲ θὰ θαυμάσει τὴ δροσιὰ καὶ τὸ ἥρεμο μαζὶ μεγαλεῖο τῆς εἰκόνας αὐτῆς; Καὶ δὲ θὰ δεῖ μὲ τὰ μάτια τῆς φαντασίας του τὴν κόρη αὐτὴ τοῦ ναυαγίου, ποῦ λὲς καὶ εἶχε μυστικὴ ἀνταπόκριση μὲ τοὺς ἀφροὺς καὶ τὰ κύματα, ποῦ τὴ γνωρίζαν ἀπὸ παλιὰ χρόνια, ποῦ εἵταν κυρά τους!...

Τέλος ὁ ἄλλος ἀδελφός, ὁ Γιώργος, ποῦ ἀκολούθησε καὶ ἐκεῖνος κρυφὰ τὴ Μέλπω, καὶ τὴν ἀκολουθοῦσε φαίνεται ταχτικά, πρὸβαλε μὲ τὸ μαχαῖρι στὰ χέρια μπροστὰ στὸ Βάσο. Καὶ

« ὁ Βάσος σὲ κεῖνα τὰ ἄγρια μάτια, ποῦ φαινότανε κατὶ νὰ ταράζεται, εἶδε τὴν ἀγάπη » τοῦ ἀδελφοῦ του γιὰ τὴν κόρη ποῦ λουζότανε.»

Τὴ λύση τὴ φαντάζεται εὐκόλα κανεῖς. Ὁ Γιώργος σκοτώνει³ τὸν ἀδελφό του καὶ γκρεμίζεται ὕστερα ἀπ' τὸ Σκισμένο Βράχο στὴ θάλασσα. Ἡ γορὴ μητέρα τρελλαίνεται καὶ γυρίζει χρόνια στὰ βράχια ζητώντας τὰ παιδιὰ της.

« Ἡ κόρη μετὰ τὸ κακὸ χάθηκε καὶ αὐτὴ. Τί ἔγινε; κανεῖς, κανεῖς δὲν ξέρει. Μόνο τὴν » ἄλλῃ μέρα, θαλασσινοὶ ποῦ γύριζαν ἀπ' τὸ πέλαγος μιλοῦσαν γιὰ κάποιο πλοῖο, ποῦ » ἀπαντήσανε τὴ νύχτα, κάποιο πλοῖο, ποῦ ἔπλεε σκοτεινόν, μὲ σβυστὰ τὰ φανάρια καὶ σπα- » σμένα κατάρτια».

Τὸ Μῖσος τοῦ Καμένα, δὲν εἶνε τῆς ἴδιας γραμμῆς στὴν ἀξία μὲ τ' ἄλλα, ὅμως δὲν παύει νὰ εἶνε καὶ ἐκεῖνο καλόν, καθὼς ὥραϊο εἶνε καὶ ἓνα του ἄλλο κομμάτι, ποῦ διάβασα αὐτὲς τὶς ἡμέρες σὲ παλιὸ φύλλο τοῦ Καλλιτέχνη (ἔτος Α'. τεύχος 8ον σελ. 243) Ἡ Ἀγάπη τοῦ Ἀρπη.

Μὰ σ' ἓνα ἄλλο του: Οἱ Ἀλανάριδες (Ν. Ζωή, τόμ. ΙΧ, ἀριθ. 3-4, σελ. 269) ὁ Βουτυρᾶς πέφτει. Γιατὶ ἀρχίζει μιὰ φιλολογία ἀκατάσχετη καὶ κουραστική, ἀταίριαστη μὲ τὴν τέχνη του, τὴν τέχνη του τὴν αὐθόρμητη καὶ τὴ φυσική. Καὶ μὲ ὅλη τὴν καλὴ θέληση ποῦ εἶχα, δὲν μπόρεσα νὰ τὸ διαβάσω ὁλόκληρο. Ἐκεῖ ὅμως πάλι ποῦ γυρίζει στὸν ἑαυτό του, στὸ Βουτυρᾶ τὸ ζωγράφο τῆς ζωῆς καὶ τῆς φύσης, τὸ ρεαλιστὴ, τὸ σιγανομίλητο, ποῦ μὲ τὸ πιὸ ἀπροσποίητο καὶ ἀσυγγύριστο ὕφος, λέει τὰ πιὸ ὥραϊα καὶ ἐκπληκτικὰ πράγματα, μᾶς δίνει καὶ πάλι περιγραφὰς σάν αὐτὴν:

« Ὅταν βγῇκε — ὁ ἀλανάρις ὁ Ἀλίμπης, ὁ δυστυχὴς, ὁ πεινασμένος ποῦ ζητοῦσε θέση » γιὰ νὰ ζήσει τὴ μάνα του καὶ δὲν εὗρισκε γιατί εἵταν γιὸς ἑνὸς πατέρα ποῦ πέρασε ἀπὸ » καρμανιόλα — ὅταν βγῇκε λοιπὸν στὴν αὐλὴ του εἶδε τὶς δύο ὀρνίθες καὶ τὸν πετεινόν (*) » νὰ σκαλίζουν, στὸ μικρὸν ὀρνιθῶνα, στὸ χῶμα.

» Ἐνα πανὶ σκοῦρο, μάλλινο, ποῦ τοὺς εἶχε βάλει γιὰ τέντα, νὰ τὰ προφυλάει ἀπ' τὴ » βροχὴ, εἶχε φύγει τώρα ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, ποῦ εἵτανε δεμένο σ' ἓνα δευτερο καὶ κρεμότανε. » Ποιὰ θὰ ἔπιανε; Ποιὰ θὰ ἔχανε τὴ ζωὴ της;

» Τὶς εἶδε ἀμέριμνες νὰ σκάβουνε γιὰ νὰ βροῦνε τροφὴ.

» Σκαλίζουν, σκαλίζουν, γιὰ νὰ βροῦνε νὰ φῖνε, καὶ αὐτὸ τὸ φαῖ εἶνε ἡ εὐτυχία τους!

» Μὰ μήπως διαφέρουν πολὺ ἀπ' τὸν ἄνθρωπο; Κεῖνος χειρότερα καὶ χειρότερα. Δουλεῖ,

(*) Πρέπει νὰ ἐξηγήσω στοὺς ἀναγνώστες μου πῶς ὕστερα ἀπὸ συμβούλιο μὲ τὴ φτωχὴ τοῦ μάνα, τὸ πρωτὶ ποῦ ξύπνησεν ὁ Ἀλίμπης, ἐβγαλὼν ἀπόφαση νὰ σφάζουν μιὰ κόττα, ἀφοῦ δὲν εἶχαν καμμιάν ἐλπίδα νὰ τὰ καταφέρουν νὰ βροῦν τίποτε ἄλλο νὰ φῶνε καὶ τὴ μέρα ἐκεῖνη.

» πάσχει, δέρνεται για νά ζήσει. Κι εἶνε αὐτὸς λογικὸ ζῶο ! Μὰ ἀξίζει ἡ ζωὴ τὴση τυραν-
 » νία ; Θυμῆθηκε καὶ τὶς ἄλλες ποῦ εἶχανε πουλήσει κι ἔτσι σὰ νὰ τὶς εἶδε κι αὐτὲς στὰ
 » χέρια τοῦ ἀγοραστή, κρεμασμένες ἀπ' τὰ πόδια, χωρὶς νὰ βγάζουνε φωνή. Πόσο τὶς εἶχε
 » λυπηθεῖ ! Ἀλλ'ὡς ὅμως νὰ κάνει δὲν μπορούσε. Ἡ φτώχεια τὸ ἤθελε !

» Κυνήγησε καὶ ἔπιασε μιὰ κίτρινη ὄρνιθα. Μιά φορά τοὺς γεννοῦσε, τοὺς πλήρωνε μὲ
 » τὸ παραπάνω τὴν τροφή, ποῦ τῆς ἔδιναν. Τώρα εἶχε πάψει γιὰ νὰ ξεκουραστεῖ...

» — «Ἐλα, ἔλα !... φεύγα ἀπ' τὸν κόσμο ! εἶπε στὴν ὄρνιθα, καθὼς τὴν κρατοῦσε καὶ
 » ποῦ τὸν πείραζε πολὺ, γιατί αἰσθάνθηκε στὰ χέρια τοῦ τὴν καρδιά της νὰ χτυπάει δυνατά.
 » Φεύγα, ἀφοῦ ἡ μοῖρα σ' ἔκανε μὲ φτεροῦγες ἀντὶ μὲ χέρια ! Ἴσως ξανάρθεις μὲ χέρια καὶ
 » τότε ἴσως ἐγὼ θὰ εἶμαι μὲ φτεροῦγες.

» Τὴν ἐξάπλωσε χάμω, πατώντας τὶς φτεροῦγες της καὶ τὰ πόδια της καὶ κρατῶντας
 » τὴν ἀπ' τὴ μύτη... Εἶδε τὰ μάτια τῆς ὄρνιθας νὰ τὸν κοιτᾶσουν μὲ μιὰ ἔκφραση ματιῶν
 » ἀνθρώπου καὶ κάτι νόμισε ὅτι τοῦ λέγανε... Θύμωσε ὅμως, τὸ ἔδιωξε, (*) καὶ τὸ μαχαίρι
 » γλήγωρα καὶ δυνατὰ κινήθηκε στὸ λαιμὸ της.

» Τὸ αἷμα τοῦ πιτσίλισε τὰ χέρια. Αἰσθάνθηκε τὴν ὄρνιθα νὰ ταραάζεται. Αὐτὸς μὲ
 » σφιγμένα δόντια, ἄγριος τὴν κρατοῦσε. Ὅλα εἶχανε χαθεῖ, ἡ λύπη, ἡ σκέψη... εἶχανε
 » κρυφτεῖ. Καὶ ἔπιασε τὸν ἑαυτὸ τοῦ σκληρά, ἄγρια νὰ κοιτάζει τὸ αἷμα σὰ νὰ τοῦ εἶχε
 » ξυπνήσει ἡ θέα τοῦ κάτι αἰμοβόρο, ποῦ κοιμισμένο βρισκότανε μέσα του».

Δὲν εἶνε ἄφραστη ἡ περιγραφή αὐτή ; Δυστυχῶς δὲν εἶνε ἔτσι ὅλοι οἱ Ἀλανιάρηδες.
 Εἶνε σχέδιο διηγήματος ποῦ θάπρεπε νὰ ξαναχυθεῖ στὸ καλούπι γιὰ νὰ γίνε σωστὸ διή-
 γημα. Ἔτσι ποῦ εἶνε πνίγεται ἀπὸ ἓνα σωρὸ περιττολογίες κι εἶνε πάλι μέρη τοῦ ποῦ θά-
 θελαν περισσότερο ξετίλυγμα. Ὅμως αὐτὸ δὲν ἐλαττώνει τὴν ἀξία τοῦ Βουτυρά. Γιατὶ καὶ
 τὰ ἐλαττώματά του θὰ μπορούσαν νὰ τὰ μετριάσει πολὺ καὶ τὰ προτερήματά του νὰ
 τάναπτιξέι στὸ κατακόρυφο ἂν εὑρίσκε κάποια θετική ἐνθάρρυνση, κάποιο πραγματικὸ
 ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ ἔργο του. Ὅμως ἀπὸ ποιους ; Ἀπ' αὐτοὺς ποῦ ἐκαβαλλίκευαν τὰ καλού-
 πια τῆς κοινῆς γνώμης, ποῦ ἀπασχολοῦν μιὰ στήλη ἐφημερίδας, ποῦ ἀπολαοῦν τὴν εὐμέ-
 νεια ἐνὸς περιοδικοῦ ; Τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατον. Ὁ Βουτυρᾶς δὲν εἶνε τῆς κλίμας, δὲν εἶνε
 ἐπιτήδειος, δὲν εἶνε φθασάτορας κι εἶνε ἐκκεντρικὸς, χαμένος ἐκεῖ μέσα στοὺς κόσμους τοῦ
 τοὺς παραπονετικούς καὶ ὥραίους.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ εἶνε πικρὴ καὶ πεσιμιστική. Γύρω του δὲ βλέπει παρὰ τὸ βάρος τῆς
 ἀδικίας καὶ τῆς δυστυχίας ποῦ πέφτει σὺν ἐφιάλτης στὸ στήθος κάθε ἀνθρώπινος ὑπαρξης
 ποῦ βογγᾷ, παλεύοντας κάθε μέρα νὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπ' τὰ νύχια τοῦ κι ὅλο πέφτει περισσό-
 τερο σ' αὐτά. Κι ἐρωτᾷ : Ἀξίζει ἄραγε τέτοια τυραννία ἡ ζωὴ ; Γιατὶ βλέπει πῶς τὸ κακὸ
 δὲ διορθώνεται, ὅπως δὲ διορθώθηκε σὲ κανέναν καιρό. Γι' αὐτὸ κι ἂν κάπου-κάπου κάνει
 πῶς γυρεύει νὰ βρεῖ τὴν αἰτία αὐτοῦ τοῦ κακοῦ, εἴτε ἐπάνω ἀπ' τὰνθρώπινα κεφάλια εἴν'
 αὐτή, εἴτε μέσα στὸν ἄνθρωπο, γιὰ νὰ πολεμήσει ἢ γιὰ νὰ προτείνει κι αὐτὸς τὸ ἀντιφάρ-
 μακό του, τῆς δικῆς του κατασκευῆς κι ἐφεύρεσης, κουράζεται κι ὑποχωρεῖ μὲ φρίκη ἢ μὲ
 σαρκασμό. Ξέρει ἀπὸ τὰ πρὶν πῶς οἱ κόποι τοῦ θὰ πάνε χαμένοι κι οὔτε θέλει νὰ γίνε
 οὐτοπικιστής. Τὸν ἀηδιάζει τέτοιος ρόλος. Ὡς καὶ τῇ θεωρίᾳ τοῦ ἀταβισμού, κι αὐτὴν παρο-
 δικὰ τὴν ἀγγίζει, γιατί ξέρει πῶς δὲν εἶνε οὔτε αὐτὴ ἡ πραγματικὴ αἰτία τῶν δεινῶν μας.
 Κάποια ἄλλη πὸ βαθιά θὰ εἶνε ἡ ρίζα της, ποῦ εἶνε ρίζα καὶ τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς, ποῦ
 ἅμα θελήσεις νὰ τὴν κόψεις, κόβεις μαζί καὶ τὴ ζωή.

Ἐπροσπάθησα νὰ δώσω στὶς γραμμὲς αὐτὲς ἓνα σύνθημα καὶ τίποτε περισσότερο.
 Σύνθημα στοὺς νέους νὰ προσέξουν ἓναν ἀληθεινὸν καλλιτέχνη ποῦ τόσο ἀδικεῖται καὶ παρα-
 σιωπεῖται ἀπὸ τὸ περιβάλλον. Ἄν τὸ κατόρθωνα θὰ εἴμουν ἀληθεινὰ εὐτυχής. Γιατὶ πάντα
 θὰ μισῶ τὸ ἄδικο καὶ θ' ἀναγαλλιάζω ὅταν βλέπω πῶς οἱ ἄνθρωποι τῆς ἀξίας πέρνουν μιὰ
 μέρα τὴ θέση ποῦ τοὺς ἀνήκει καὶ ποῦ τὴν ἔχουν πιάσει ἄλλοι, τῶν ὁποίων μόνη ἀξία εἶνε
 ἡ αὐθάδεια καὶ ἡ ἐπιτηδεύτητα.

ROGNAC.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ.

(*) Τί ἔδιωξε ; Τὸ ἔλεος ἴσως. Ὁ Βουτυρᾶς δὲν τὸ λέει. Τέτοια εἶνε τὰ λάθη τοῦ
 πολλὰς φορές.